

Wartołowska, Zofia

Życie naukowe i dydaktyczne w Katedrze Archeologii Pierwotnej i Wczesnośredniowiecznej Uniwersytetu Warszawskiego w latach 1945-1964

Światowit 27, 94-108

1966

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ZOFIA WARTOŁOWSKA

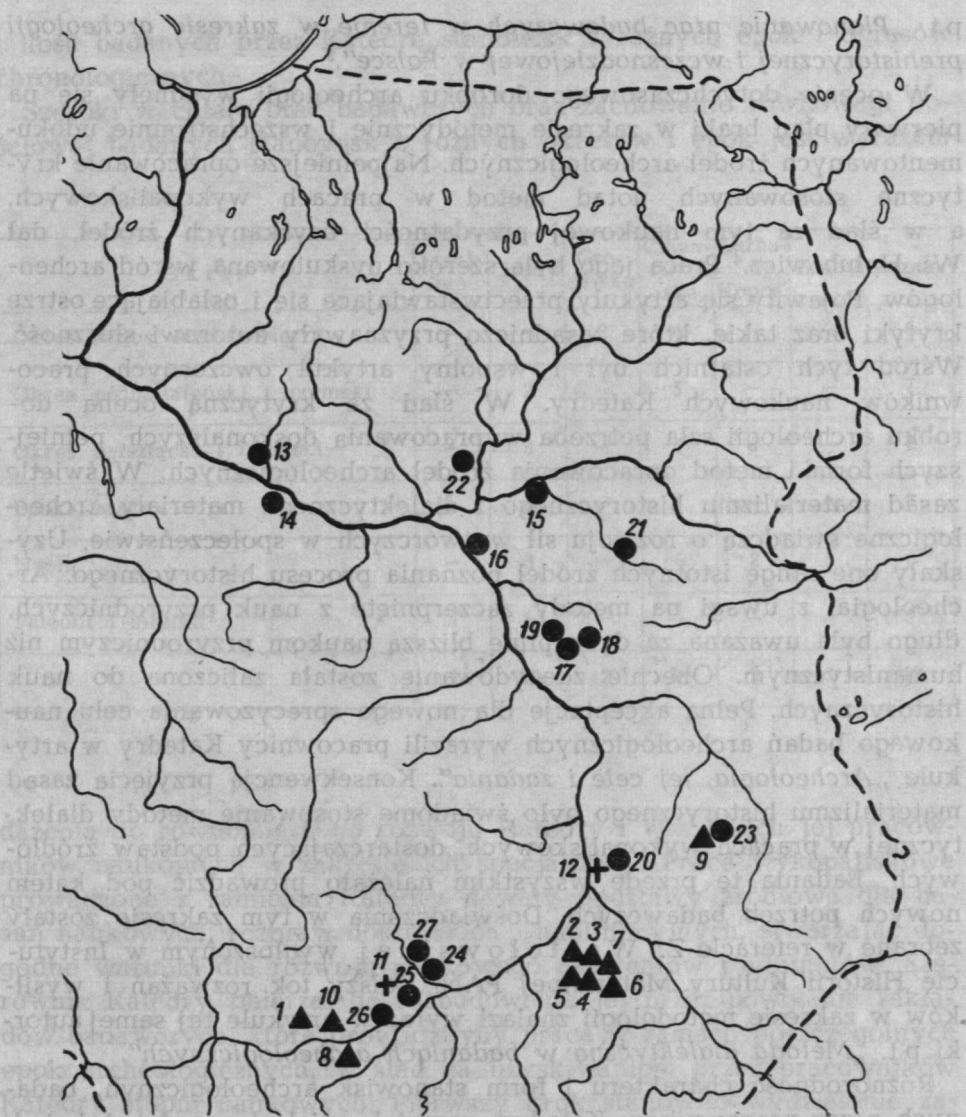
**ŻYCIE NAUKOWE I DYDAKTYCZNE W KATEDRZE ARCHEOLOGII
PIERWOTNEJ I Wczesnośredniowiecznej UNIwersytetu
Warszawskiego w latach 1945—1964.**

Dzieje Katedry, która powstała w 1920 roku na Uniwersytecie Warszawskim pod nazwą Katedry Archeologii Przedhistorycznej, zostały odtworzone do roku 1945 przez Jadwigę Lewakowską-Antoniewiczową.¹ Historię Katedry w dwudziestoleciu powojennym, której nazwa trzykrotnie uległa zmianie, nazywała się ona bowiem Katedrą Archeologii Przedhistorycznej i Wczesnodziejowej, potem Archeologii Polski, a od 1960 r. — Archeologii Pierwotnej i Wczesnośredniowiecznej, opracowuje adiunkt Katedry dr Z. Sochacki. Niniejszy szkic jest tylko próbą odtworzenia głównych nurtów życia naukowego i dydaktycznego w Katedrze w okresie dwudziestolecia Polski Ludowej.

W pierwszych latach po drugiej wojnie światowej Katedra zatrudniała zaledwie dwóch pracowników naukowych: prof. dr Włodzimierza Antoniewicza i mgr Zofię Wartołowską oraz woźnego, wieloletniego pracownika UW Franciszka Czarkowskiego. Największy wysiłek tych pracowników zmierzał przede wszystkim do jak najszybszego odbudowania zniszczonego przez działania wojenne warsztatu naukowego i dydaktycznego Katedry. Równocześnie, w związku z nową rzeczywistością, otwierającą perspektywy rozwoju prac naukowych, zaistniała potrzeba podsumowania i ocenienia dotychczasowych osiągnięć archeologii w Polsce oraz sprecyzowania programu naukowo-badawczego i dydaktycznego Katedry. Wyrazem tych przemyśleń i dyskusji były artykuły Wł. Antoniewicza p.t. „Uwagi o organizacji prehistorii w Polsce”² oraz Wł. Antoniewicza i Z. Wartołowskiej

¹ J. Lewakowska-Antoniewiczowa, *Kronika Zakładu Archeologii Przedhistorycznej i Wczesnodziejowej Uniwersytetu Warszawskiego* (1920—1945), „Roczniki UW”, Warszawa 1959.

² Wł. Antoniewicz, *Potrzeby i organizacja nauki w Polsce*, „Nauka i Sztuka”, Warszawa 1946. Tenże, *Uwagi o organizacji prehistorii w Polsce*, „Światowit”, t. 18. Warszawa 1947. Tenże, „Zadania i organizacja szkół akademickich w Polsce”, „Życie Nauki”, nr 19—20, Warszawa 1947, i „Życie Nauki”, t. IV, nr 19—20, 21—22. 23—24, Warszawa 1949. Tenże, *Dotychczasowy dorobek archeologii Polski*, „Zapiski Archeologiczne” PTA, Warszawa 1953.

Ważniejsze stanowiska badane przez pracowników Katedry Archeologii Pierwotnej i Wczesnośredniowiecznej UW w 20-stoleciu

1. Maszyce, pow. Olkusz; 2. Majdan, pow. Kolbuszowa; 3. Poręby Dymarskie, pow. Kolbuszowa; 4. Plazówka, pow. Kolbuszowa; 5. Komorów, pow. Kolbuszowa; 6. Raniszów, pow. Kolbuszowa; 7. Kopcie-Rogacz, pow. Kolbuszowa; 8. Grodkowice, pow. Bochnia; 9. Mokre Lipie, pow. Zamość; 10. Dłubnia-Zesławice, pow. Kraków; 11. Kolosy, pow. Kazimierza Wielka; 12. Kosin, pow. Kraśnik; 13. Kłobukowo-Patrze, pow. Płock; 14. Więclawice, pow. Płock; 15. Gulczewo, pow. Wyszaków; 16. Białoleka Dworska (Warszawa); 17. Garwolin, pow. loco; 18. Unin-Kolonia, pow. Garwolin; 19. Goździk, pow. Garwolin; 20. Gościeradów, pow. Kraśnik; 21. Mokobody, pow. Siedlce; 22. Lemany, pow. Pułtusk; 23. Sąsiadka, pow. Zamość; 24. Wiślica, pow. Busko; 25. Złota, pow. Pińczów; 26. Jaksice, pow. Kazimierza Wielka; 27. Goreślawice, pow. Busko

△ — epoka kamienia

⊕ — epoka brązu

● — epoka żelaza

p.t. „Planowanie prac badawczych w terenie w zakresie archeologii prehistorycznej i wczesnodziejowej w Polsce”.³

W ocenie dotychczasowego dorobku archeologii wysunęły się na pierwszy plan braki w zakresie metodycznie i wszechstronnie udokumentowanych źródeł archeologicznych. Najpełniejsze opracowanie krytyczne stosowanych dotąd metod w pracach wykopaliskowych, a w ślad za tym naukowej przydatności uzyskanych źródeł, dał Wł. Hołubowicz.⁴ Praca jego była szeroko dyskutowana wśród archeologów. Pojawiły się artykuły przeciwstawiające się i osłabiające ostrze krytyki oraz takie, które zasadniczo przyznawały autorowi słusność. Wśród tych ostatnich był i wspólny artykuł ówczesnych pracowników naukowych Katedry. W ślad za krytyczną oceną dorobku archeologii szła potrzeba wypracowania doskonalszych, pełniejszych form i metod opracowania źródeł archeologicznych. W świetle zasad materializmu historycznego i dialektycznego materiały archeologiczne świadczą o rozwoju sił wytwórczych w społeczeństwie. Używały one rangę istotnych źródeł poznania procesu historycznego. Archeologia, z uwagi na metody zaczerpnięte z nauk przyrodniczych, długo była uważana za dyscyplinę bliższą naukom przyrodniczym niż humanistycznym. Obecnie zdecydowanie została zaliczona do nauk historycznych. Pełną akceptację dla nowego sprecyzowania celu naukowego badań archeologicznych wyrazili pracownicy Katedry w artykule „Archeologia, jej cele i zadania”. Konsekwencją przyjęcia zasad materializmu historycznego było świadome stosowanie metody dialektycznej w pracach wykopaliskowych, dostarczających podstaw źródłowych. Badania te przede wszystkim należało prowadzić pod kątem nowych potrzeb badawczych. Doświadczenia w tym zakresie zostały zebrane w referacie Z. Wartołowskiej, wygłoszonym w Instytucie Historii Kultury Materialnej PAN. Dalszy tok rozważań i wysiłków w zakresie metodologii znalazł wyraz w artykule tej samej autorki p.t. „Metoda dialektyczna w badaniach archeologicznych”.

Różnorodność charakteru i form stanowisk archeologicznych, badanych przez pracowników Katedry, sprzyjała wielostronności doświadczeń metodycznych. Pracownicy naukowci prowadzili badania na czterdziestu stanowiskach archeologicznych w trzydziestu miejscowościach pięciu województw: warszawskiego, lubelskiego, kieleckiego, rzeszowskiego i krakowskiego. Wśród tych stanowisk 23 miało charakter osadniczy, a 17 sepulkralny. Załączone zestawienie ilustruje rodzaj

³ Wł. Antoniewicz, Z. Wartołowska, *Planowanie prac badawczych w terenie w zakresie archeologii przedhistorycznej i wczesnodziejowej w Polsce*, „Światotw”, t. 19, Warszawa 1948.

⁴ Wł. Hołubowicz, *Studia nad metodami badań warstw kulturowych w prehistorii Polski*, Toruń 1948.

i ilość badanych przez Katedrę stanowisk z różnych epok i okresów chronologicznych.

Szeroki wachlarz prac badawczych oraz zachowanie równowagi ilościowej badanych stanowisk z różnych okresów i epok jest wyrazem

Okres	Jaskinie	Osady	Grodziska	Cmentarzyska	Kurhany Kopce	Groby	Razem
Okres wczes. średniowiecza	—	—	2	4	—	—	6
Okres późno-lateński i rzymski	—	2	—	5	—	—	7
Okres halsztacki i lateński	—	3	—	4	—	—	7
Epoka brązu	—	6	—	1	—	—	7
Neolit	—	3	—	—	2	1	6
Paleolit i mezolit	1	6	—	—	—	—	7
	1	20	2	14	2	1	40

dążenia do równomiernego rozwoju Katedry i wszystkich jej pracowników naukowych w zakresie ich specjalizacji. Prace wykopaliskowe prowadzone z ramienia Katedry dawały podstawy źródłowe dla badań naukowych, rozpraw doktorskich i habilitacyjnych, stwarzając dogodne warunki dla rozwoju naukowego asystentów i adiunktów. Kierownik Katedry zmierzał do rozbudowania jej przez powołanie zakładów badawczych, które prowadziłyby prace w ramach poszczególnych epok archeologicznych, w ślad za uzyskiwaniem przez pracowników Katedry stopni naukowych. Pierwszy krok stanowiło wydzielenie zakładu archeologii wczesnego średniowiecza po uzyskaniu przez Z. Warłowską stopnia docenta w r. 1955. W dalszej perspektywie prof. Wł. Antoniewicz zmierzał do stworzenia instytutu archeologicznego w ramach Uniwersytetu Warszawskiego.

W okresie dwudziestolecia w Katedrze pracowało trzynastu pomocniczych pracowników nauki; pięciu z nich przeszło do Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN, siedmiu pracuje w Katedrze: 1 — docent, 3 — doktorów i 3 doktorantów. Dorobek naukowy wszystkich pracowników, publikowany lub oddany do druku, ilustruje poniższe zestawienie:

Pracownicy naukowcy Katedry w latach 1945—1964		Dzieje i organizacja nauki	Prace popularno- naukowe	Prace problemowe	Opracowanie materiałów	Sprawozdania z badań	Metodyka badań	Recenzje, wypowiedzi w dyskusji, hasła encykl.	Atlas archeologiczny	Opracowania stanowisk	Łącznie
Wł. Antoniewicz	1945—1964	24	7	12	10	4	1	5	3	1	68
Z. Wartołowska	1945—1964	1	—	2	2	8	4	5	1	1	24
J. Rosen-Przeworska	1949—1951	—	2	2	—	—	—	1	—	—	5
D. Rauhut	1948—1950	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
W. Bender	1951—1953	—	—	—	1	1	—	—	—	1	3
J. Gąsowski	1952—1953	—	—	—	1	—	—	3	—	2	6
B. Chomentowska	1953—1964	—	—	—	1	—	—	—	—	2	3
Z. Sochacki	1955—1964	1	—	—	4	1	—	—	—	—	5
A. Niewęłowski	1957—1961	—	1	—	1	—	—	1	—	2	5
B. Jankowska	1956—1961	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
M. Miśkiewicz	1961—1964	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
A. Wierciński	1961—1964	—	—	8	3	—	4	5	—	—	20
S. Kozłowski	1961—1964	—	1	2	3	3	—	4	—	1	14
A. Kempisty	1963—1964	—	—	1	—	—	—	—	—	1	2
Razem		26	11	27	27	17	9	24	4	13	159

Prace naukowe wykonywane w Katedrze w swej większości były oparte na materiałach, uzyskanych w czasie prac wykopaliskowych. Opracowywanie ich, jak wiemy, wymaga stosowania nie tylko wypróbowanych metod archeologicznych, ale i szczegółowych analiz w zakresie innych dyscyplin. W pierwszym rzędzie należy do nich geografia. Poznanie środowiska geograficznego, warunkującego potrzeby i wytwórczość badanych społeczeństw, jest niezbędne w pracach archeologicznych. We wszystkich pracach wykonywanych w Katedrze, a szczególnie w pracach magisterskich, duży nacisk kładziono na analizę i rekonstrukcję środowiska geograficznego, na znajomość opracowań geologicznych, klimatycznych, szaty roślinnej i współwystępujących zwierząt w badanym okresie i na analizowanym terenie. Jak dalece doceniano ważność tych dziedzin dla prac archeologicznych, może świadczyć fakt wyspecjalizowania się w tym zakresie obecnego adiunkta Katedry, dr Z. Sochackiego, który od 1961 r. prowadzi zajęcia dydaktyczne z zakresu geografii archeologicznej. W dążeniu do ujęć syntetycznych problematyki archeologicznej w pracach Katedry szeroko była stosowana metoda kartograficzna. Kierownik Katedry, prof.

Wł. Antoniewicz, zainicjował na Conseil Permanent de l'Union Internationale des Sciences Préhistoriques et Protohistoriques podjęcie prac nad wydaniem archeologicznego atlasu świata. W ramach Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN zorganizował on Zakład Polskiego Atlasu Archeologicznego, a duże uznanie zyskały pierwsze opracowania kartograficzne materiałów archeologicznych z Polski, przedstawione na Conseil Permanent. Docenianie przez Kierownika Katedry ważności analizy środowiska geograficznego dla interpretacji materiałów archeologicznych miało niewątpliwie wpływ zarówno na tematykę prac magisterskich, jak i na szerokie stosowanie przez magistrantów metody kartograficznej. W pracach często podejmowana była problematyka osadnictwa i rozwoju form gospodarczych i społecznych w różnych okresach chronologicznych i w różnych regionach geograficznych Polski. Prace te zwykle były starannie podbudowane wiedzą z zakresu geografii i zaopatrzone w ujęcia kartograficzne.

W związku z dążeniem do uzyskania ścisłej dokumentacji inwentaryzowanych grodzisk, Katedra nawiązała współpracę z ówczesnym asystentem Katedry Geodezji PW, inż. J. Fellmannem, który w 1964 r. uzyskał doktorat na podstawie rozprawy opartej na materiałach pomiarowych przeszło stu stanowisk archeologicznych.

Współpraca z innymi dyscyplinami przyrodniczymi i technicznymi nie zaważyła tak silnie, jak geografia, na pracach wykonywanych w Katedrze. Ograniczała się ona bowiem do korzystania z opracowań analitycznych materiałów wykopaliskowych. Specjaliści podejmowali badania kości ludzkich, kości zwierzęcych, ziarn zbóż, wykonywano też szlify ceramiczne, przeprowadzano analizy metaloznawcze zabytków z brązu i żelaza.

Najbliższa forma współpracy łączy Katedrę z antropologią. W 1961 roku do Katedry Archeologii Pierwotnej i Wczesnośredniowiecznej została dołączona pracownia antropologii historycznej z jej kierownikiem, starszym wykładowcą dr Andrzejem Wiercińskim, który przedtem już opracowywał materiały kostne z cmentarzysk badanych przez pracowników Katedry.

Również bliskie stosunki łączyły Katedrę z archeologią śródziemnomorską, z etnografią, zwłaszcza w okresie, kiedy to trzyletni program studiów uniwersyteckich na sekcji historii kultury materialnej był wspólny dla tych trzech dyscyplin. W ramach dydaktyki została nawiązana współpraca z prof. dr R. Kiersnowskim, który objął wykłady z numizmatyki średniowiecza i prowadził kilka prac magisterskich z tego zakresu.

Współpraca nauk historycznych, takich jak historia, historia sztuki, historia architektury i archeologia, była zapoczątkowana przed wojną

przez prof. dr O. Sosnowskiego w Katedrze Architektury Polskiej PW dla badań historii fortyfikacji w Polsce. Po wojnie w związku z podjęciem prac badawczych, zainicjowanych przez prof. dr W. Hensla dla uczczenia tysiąclecia państwa polskiego, współpraca ta rozwinęła się w ramach Kierownictwa Badań nad Początkami Państwa Polskiego.

Ponieważ już przed wojną w Katedrze istniały zainteresowania problematyką wczesnego średniowiecza i doceniano znaczenie badań grodzisk dla poznania rozwoju form życia gospodarczego i społecznego, a nadto prowadzono inwentaryzację grodzisk i prace wykopaliskowe na grodzisku w Sasiadce, pow. Zamość, pracownicy Katedry już z konkretnym dorobkiem włączyli się w prace Kierownictwa Badań. W ramach tych prac prof. Wł. Antoniewicz i dr Z. Wartołowska rozpoczęli w r. 1949 systematyczne badania grodziska w Wiślicy, a dr Z. Wartołowska kontynuowała inwentaryzację grodzisk w Polsce. Z chwilą powstania Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN, który przejął wszystkie prace prowadzone przez Kierownictwo Badań nad Początkami Państwa Polskiego, przy Katedrze Archeologii w 1953 r. powstała stacja archeologiczna IHKM PAN dla badań grodziska w Wiślicy oraz pracownia inwentaryzacji grodzisk, która z czasem przekształciła się w Zakład Polskiego Atlasu Archeologicznego, kierowany przez prof. Wł. Antoniewicza.

Najpełniejszym wyrazem zrozumienia potrzeby współpracy z szerokim kręgiem innych dyscyplin jest stworzenie Zespołu Badań nad Polskim Średniowieczem Uniwersytetu Warszawskiego i Politechniki Warszawskiej, powołanego w 1958 r. przez Ministra Szkolnictwa Wyższego H. Golańskiego, za zgodą rektorów obu uczelni, J.M. rektora St. Turckiego i J.M. rektora Wł. Araszkiewicza. W zakresie administracyjnym ta forma współpracy naukowej obu uczelni została oparta o gospodarstwo pomocnicze nr 2 Uniwersytetu przy Katedrze Archeologii Pierwotnej i Wczesnośredniowiecznej. Bezpośrednią przyczyną podjęcia starań o zorganizowanie współpracy Uniwersytetu i Politechniki w badaniach reliktyw wczesnego średniowiecza Polski były odkrycia, dokonane na terenie miasteczka Wiślicy podczas prac wykopaliskowych prowadzonych przez Katedrę Archeologii Pierwotnej i Wczesnośredniowiecznej UW. Ujawnione pod nawierzchnią dzisiejszej ulicy fundamenty wczesnoromańskiej architektury pozwalały sądzić, że dalsze badania odsłonią jeszcze inne elementy zabudowy wczesnośredniowiecznej Wiślicy. Tego zaś typu odkrycia wymagają wielostronnego naświetlenia zarówno ze strony nauk historycznych, jak i nauk technicznych. Szczególnie potrzebna była tu współpraca z technologami i architektami w zakresie właściwego zabezpieczenia odkrytych obiektów i stworzenia warunków dla udostępnienia ich społeczeństwu. Tego

rodzaju opiekę naukową mógł zapewnić tylko zespół naukowców z katedr Uniwersytetu i Politechniki. Prace Zespołu Badań nad Polskim Średniowieczem Uniwersytetu Warszawskiego i Politechniki Warszawskiej trwają już siódmy rok i mają poważny dorobek tak w zakresie odkryć na dwunastu stanowiskach badawczych, jak i w formie sprawozdań i rozpraw naukowych.

Niewątpliwie, z uwagi na przygotowywanie obchodów Tysiąclecia Państwa Polskiego, prace badawcze dotyczące stanowisk wczesnośredniowiecznych były w Katedrze pierwszoplanowe. Jako bardziej złożone, wymagały one dłużej trwających badań. Niemniej jednak, jak to wynika z zestawienia ilości badanych stanowisk, zachowano równowagę w zakresie badań różnych epok. Troska kierownika Katedry o równomierny jej rozwój przejawiała się nie tylko w zakresie umożliwienia rozwoju i specjalizacji naukowej pracownikom Katedry, ale i w kształceniu studentów. Na zaproszenie Uniwersytetu wybitni specjaliści prowadzili wykłady w ramach prac zleconych. Epokę paleolitu wykładał prof. Ludwik Sawicki i doc. dr Waldemar Chmielewski, neolitu — prof. dr Zofia Podkowińska, z zakresu konserwatorstwa i muzeologii prowadził zajęcia dr Jan Łuka. W ramach dydaktyki Katedra blisko współpracowała z Państwowym Muzeum Archeologicznym, którego pracownicy: doc. dr Michał Drewko, mgr Maria Gądzikiewicz, dr Jan Kowalczyk oraz dr Jacek Miśkiewicz, prowadzili w różnych okresach zajęcia dydaktyczne z zakresu muzealnictwa i konserwacji zabytków. Ćwiczenia te od chwili zorganizowania magazynów i pracowni muzealnych w Arsenale, czyli od 1958 roku, dzięki uprzejmości dyrektora, prof. dr Zdzisława Rajewskiego, odbywały się w lokalu muzeum.

Szeroki zakres zainteresowań naukowych reprezentowanych w Katedrze, żywa współpraca z przedstawicielami innych dyscyplin — historycznych, przyrodniczych i technologicznych, a nade wszystko bezpośredni kontakt z pracami badawczymi i z naukowcami prowadzącymi te badania w czasie praktyk terenowych, stwarzał dla studentów dogodne warunki przyswajania sobie wiedzy i metodyki badań wykopaliskowych oraz ułatwiał wybór tematyki prac magisterskich. Studenci Katedry, po opanowaniu zasad dokumentacji naukowej, niejednokrotnie brali udział poza obowiązkowymi praktykami w badaniach wykopaliskowych i zwiadowczych, prowadzonych przez inne instytucje naukowe. W okresie omawianego dwudziestolecia w Katedrze ukończyło studia osiemdziesięciu trzech magistrów. Problematyka prac magisterskich dotyczyła:

- 1) Form gospodarki badanych społeczeństw, rozpatrywanych w warunkowaniu geograficznym,

- 2) Rozwoju narzędzi pracy w różnych okresach na ziemiach Polski.
- 3) Zagadnień sztuki i jej roli w życiu społeczeństw,
- 4) Zagadnień importów i stosunków z sąsiednimi terenami Polski,
- 5) Opracowania materiałów częściowych lub całościowych ze stanowisk nie publikowanych, przeważnie badanych przed wojną, o nie zachowanej w pełni dokumentacji terenowej.

Ilościowy podział na epoki lub okresy, którym poświęcone były prace magisterskie, przedstawia poniższe zestawienie:

paleolit	8 prac
neolit	12 prac
epoka brązu i okres halsztacki	14 prac
okres lateński i okr. wpływów rzymskich	24 prace
okres wczesnego średniowiecza	20 prac
numizmatyka średniowiecza	2 prace
sztuka	2 prace
archeologia Ameryki Środkowej	1 praca
łącznie	83 prace

Spośród wychowanków Katedry szesnaście osób uzyskało doktoraty na Uniwersytecie lub w Instytucie Historii Kultury Materialnej PAN, przedstawiając prace:

z paleolitu	2 osoby
z neolitu	3 osoby
z epoki brązu i okresu halsztackiego	3 osoby
z okresu wpływów rzymskich	3 osoby
z okresu wczesnego średniowiecza	3 osoby
z numizmatyki średniowiecza	2 osoby
razem	16 osób

Nadto, jeszcze w pierwszym dziesięcioleciu Polski Ludowej, spośród przedwojennych wychowanków Katedry, pięć osób uzyskało tytuł docenta, a jedna tytuł profesora.

Jak wynika z podanych wyżej zestawień, w różnych działach specjalizacji naukowej występują dość wyrównane liczby tak ilości magistrów, jak i doktorów. Może zasługującym na podkreślenie jest fakt wykształcenia ośmiu magistrów w zakresie paleolitu. Ponieważ po wojnie, poza prof. L. Sawickim i prof. S. Krukowskim, brak było w Polsce badaczy zajmujących się archeologią starszej epoki kamienia, specjalną troską kierownika Katedry było stworzenie możliwości wykształcenia specjalistów w tym zakresie. Prof. S. Krukowski i prof.

L. Sawicki przyłączyli się do tych starań, przyjmując na praktyki wykopaliskowe studentów Katedry.

Wszechstronność i równomierność rozwoju w dwóch równoległe przebiegających i wzajemnie się wspierających nurtach prac naukowo-badawczych i dydaktycznych oraz żywy udział w rozwoju myśli naukowej w pracach badawczych dla uczczenia Tysiąclecia Państwa Polskiego i we współpracy z innymi naukami, zawdzięcza Katedra szerokim horyzontom naukowym, talentom organizacyjnym i wychowawczym swego kierownika, profesora Włodzimierza Antoniewicza.

BIBLIOGRAFIA WAŻNIEJSZYCH PUBLIKACJI PRACOWNIKÓW KATEDRY ARCHEOLOGII PIERWOTNEJ I WZESNOŚREDNIOWIECZNEJ UNIWERSYTETU WARSZAWSKIEGO

W. Antoniewicz

Spis prac z lat 1945—1962 podano w tomach 23 i 24 „Światowita”, tu podajemy najważniejsze prace późniejsze:

Les cultures neolithiques de ceramique peinte en Pologne, „Actes du Colloque International de Civilisations Balkaniques” Sinaia, 1962.

Zagadnienie ekspansji kultury pomorskiej w okresach Hallstatt C/C i La Tene 1/IIa C/D i LT 1, „Sprawozdania z Prac Naukowych Wydziału Nauk Społecznych”, z. 3, 1962.

Przedmowa do V tomu „Pasterstwa Tatr Polskich i Podhala”, Kraków 1963.

Z rozważań o początkach sztuki, „Miscelanea en homenaje al Abate Henri Breuil”, Barcelona, 1964.

Z. Wartołowska

Nowe odkrycia na grodzie czerwieńskim Sutiejsk, „Sprawozdania Tow. Nauk. Warsz.” Wydz. II, r. XL, 1947.

Metodyczne badania grodzisk a zagadnienia ustroju społecznego, „Światowit”, t. 18, 1947.

Planowanie prac badawczych w terenie w zakresie archeologii przedhistorycznej i wczesnodziejowej w Polsce, „Światowit” t. 19, 1948 (współautor pracy Wł. Antoniewicz).

Średniowieczna warownia w Pszczynie i rekonstrukcje grodów wczesnodziejowych, „Światowit” t. 20, 1949.

Studia nad metodami badań warstw kulturowych w prehistorii polskiej Wł. Hołubowicza, „Światowit” t. 20, 1949 (współautorzy: Wł. Antoniewicz, D. Rauhut).

Badania grodziska w Wiślicy, pow. Pińczów, w r. 1949, „Materiały Wczesnośredniowieczne” t. 1, 1951 (współautor Wł. Antoniewicz).

- Inwentaryzacja grodzisk*, „Materiały Wczesnośredniowieczne” t. 1, 1951.
- Badania grodziska w Wiślicy, pow. Pińczów, w r. 1950*, „Materiały Wczesnośredniowieczne” t. 2, 1952 (współautor Wł. Antoniewicz).
- Archeologia, jej cele i zadania*, „Dawna Kultura” z. 3, 1955.
- Metoda dialektyczna w archeologicznych badaniach wykopaliskowych*, „Postępy Archeologii” IHKM PAN, 1955.
- Sprawozdanie z prac wykopaliskowych na grodzisku w Wiślicy, pow. Pińczów, za lata 1951—1952*, „Materiały Wczesnośredniowieczne” t. 4, 1956, (współautor Wł. Antoniewicz).
- Polskie grodziska wczesnośredniowieczne*, „Pierwsza Sesja Archeologiczna IHKM PAN”, 1957.
- Produkcja towarowa w miastach*, „Pierwsza Sesja Archeologiczna, IHKM PAN”, 1957.
- Gród Sutiejsk na pograniczu polsko-ruskim*, „Światowit” t. 22, 1958.
- Badania grodziska w Wiślicy w 1956 r.*, „Sprawozdania Archeologiczne” t. 7, 1958 (współautorzy: I. Górka, L. Graba-Łęcka, Ł. Okulicz).
- Wyniki dotychczasowych badań w Wiślicy*, „Sprawozdania Zespołu Badań nad Polskim Średniowieczem UW i PW”, 1959.
- Wiślica w IX, X i XI wieku (streszczenie referatu)*, „Sprawozdania Zespołu Badań nad Polskim Średniowieczem”, 1960.
- Oprawka rogowa z Wiślicy*, „Światowit” t. 24, 1962.
- Osada i gród w Wiślicy w świetle badań archeologicznych do 1962 r.*, „Rozprawy t. I. Zespołu Badań nad Polskim Średniowieczem UW i PW”, 1964.
- Metoda dialektyczna w badaniach archeologicznych*, „Światowit” t. 25, 1964.
- Grodziska na ziemiach Polski*, Mapa grodzisk w Polsce IHKM PAN, Warszawa 1964.
- Gród wiślicki*, „Sprawozdania Zespołu Badań nad Polskim Średniowieczem UW i PW”, 1964.
- Głos w dyskusji*, „Pamiętnik I Konferencji Nauk Historycznych w Białymstoku”, „Acta Baltico-Slavica” 1, 1964.
- J. Rosen-Przeworska
- Spółeczna funkcja odzieży*, „Światowit” t. 20, 1949.
- Przyczynek do historii ubiorów w młodszej epoce kamienia*, „Sprawozdania PMA”, t. 4, 1951.
- Skrypt do ćwiczeń z zakresu historii kultury materialnej najdawniejszych społeczeństw*, 1952.
- Życie ludzi w dawnych wiekach*, Podręcznik dla III klasy szkoły podstawowej, 10 wydań 1946—1951.
- Hasła do Słownika Sztuk Plastycznych*.

J. Gąsowski

Cmentarzysko w Końskich na tle zagadnienia południowej granicy Mazowsza we wczesnym średniowieczu, „Materiały Wczesnośredniowieczne” t. 2, 1952.

Zdobiony rżek z wykopalisk przy kościele św. Jerzego w Warszawie, „Sprawozdania PMA”, t. 4, 1952.

Wczesnośredniowieczne cmentarzysko szkieletowe w Złotej pod Sandomierzem, „Wiadomości Archeologiczne”, t. 19, 1953.

Dyskusja nad artykułami Proszniewa, „Sprawozdania PMA”, t. 5, 1953.

Konferencja w sprawie Grodów Czerwieńskich w Hrubieszowie, „Sprawozdania PMA”, t. 5, 1953.

Konferencja młodych archeologów w Osiecznej koło Leszna, „Sprawozdania PMA”, t. 5, 1953.

A. Kempisty

Obrządek pogrzebowy w okresie rzymskim na Mazowszu, „Światowit”, t. 26, 1965.

Birytualne cmentarzysko z późnego okresu rzymskiego w miejscowości Brulino-Koski, pow. Ostrów-Mazowiecka, „Wiad. Arch.”, t. 32 (w druku).

„Inventaria Archaeologica”, fasc. XV, pl. 89—93 (Brulino-Koski, pow. Ostrów Maz., groby nr 25 i 26; Korzeń, pow. Gostynin, groby nr 14, 25 i 39 d.).

Z. Sochacki

Ślady osadnictwa neolitycznego na wsi Dłubnia, pow. Kraków, „Wiadomości Archeologiczne”, t. 20, z. 2, 1954.

Osada kultury pucharów lejkowatych w Mokrym Lipiu, pow. Załmość, „Światowit”, t. 27.

Historia Katedry Archeologii Pierwotnej i Wczesnośredniowiecznej UW w latach 1945—1964, „Roczniki UW” (w druku).

Grób kultury ceramiki sznurowej w Dłubni, pow. Kraków, „Wiadomości Archeologiczne”, t. 31, 1965.

Obiekt z zagadkowymi naczyniami w Dłubni pow. Kraków, „Wiadomości Archeologiczne”, t. 31, 1965.

Jama kultury łużyckiej w Bieńczycach, pow. Kraków, „Wiadomości Archeologiczne”, t. 31, 1965.

W. Bender

Znaleziska monet rzymskich z terenu Śląska Cieszyńskiego, „Sprawozdania PMA”, t. 5, 1953.

Cmentarzysko wczesnośredniowieczne we wsi Goresławice, pow. Pińczów, „Wiadomości Archeologiczne”, t. 22, z. 1, 1955.

Gród w Wiślicy w świetle źródeł archeologicznych, „Dawna Kultura”, nr 2, 1955.

B. Jankowska

Cmentarzysko z późnego okresu rzymskiego w Warszawie-Kawęczynie, „Wiadomości Archeologiczne”, t. 28, z. 4, 1962.

B. Chomentowska

Brązowy skarb halszacki z miejscowości Ginetówka, pow. Grójec, „Światowit”, t. 23, 1960.

Masowy grób kultury trzcinieckiej w Kosinie, pow. Kraśnik, „Światowit”, t. 25, 1964.

Cmentarzysko lateńskie w Białoleśce Dworskiej, „Światowit”, t. 27.

S. K. Kozłowski

Uwagi o późnym paleolicie i mezolicie wschodniej części Kotliny Sandomierskiej, „Archeologia Polski”, t. 9, z. 2, 1964.

Materiały paleolityczne ze stanowiska w Tokarach-Rąbierzu, pow. Gostynin, „Światowit”, t. 25, 1964.

Badania w Jaskini Maszyckiej w r. 1963, „I Ogólnopolskie Sympozjum Paleolityczne”, z. 1, Kraków 1963.

Badania stanowisk paleo- i mezolitycznych w pow. kolbuszowskim, „Sprawozdanie Rzeszowskiego Ośrodka Archeologicznego za rok 1963”, Rzeszów 1963.

Tablice ilustracyjne do hasła „Archeologia” w Wielkiej Encyklopedii PWN.

Stanowisko w Majdanie, pow. Kolbuszowa, w świetle badań w latach 1962—1963, „Światowit”, t. 27.

Nieznane materiały krzemienne z Kotliny Sandomierskiej, „Księga Pamiątkowa ku czci W. Hołubowicza” (w druku).

Z problematyki polskiego mezolitu, „Archeologia Polski”, t. 10, 1965.

Człowiek sprzed 15 000 lat, „Trybuna Ludu”, październik 1964.

Paleolityczne, mezolityczne i neolityczne materiały krzemienne spod Przemyśla, „Acta Archaeologica Carpathica”, t. 5, 1963.

Sprawozdanie z badań na stanowisku otwartym we wsi Majdan Królewski (przys. Ciulak), pow. Kolbuszowa, „I Ogólnopolskie Sympozjum Paleolityczne”, z. 2. Kraków 1964.

Głos w dyskusji, „I Ogólnopolskie Sympozjum Paleolityczne”.

Recenzja W. P. Bud’ko, *Ab adnasnaj starażitnasti...*, „Acta Baltico-Slavica”, 1965.

Recenzja R. Rimantene, *Pieriodizacja i topografija...*, „Acta Baltico-Slavica”, 1965.

M. Miśkiewicz

Cmentarzysko wczesnośredniowieczne w Złotej Pińczowskiej, pow. Pińczów, „Rozprawy t. IV Zespołu Badań nad Polskim Średniowieczem UW i PW” (w druku).

A. Niewęglowski

Importy rzymskie na nizinie Mazowiecko-Podlaskiej, „Notatki Płockie”, nr 8, 1958.

Kość jako surowiec w najdawniejszej kulturze człowieka, „Z otchłani Wieków”, t. 26, 1960.

Sprawozdanie z prac wykopaliskowych w Gościeradowie, pow. Krasnik, „Wiadomości Archeologiczne”, t. 27, z. 3, 1961.

Odkrycia w Chruslinie, pow. Łowicz, Czersku, pow. Piaseczno, Tuchlinie, pow. Wyszaków, Zwoli, pow. Garwolin, „Wiadomości Archeologiczne”, t. 26, z. 3—4, 1960.

Recenzja, E. Simek, Posledni Keltove na Morave, „Archeologia”, t. 11, 1959/60.

A. Wierciński

Comment on Juan Comas Article, „Current Anthropology”, t. 3, 1962.

Comment on Newman's Article, „Current Anthropology”, t. 4, 1963.

The Analysis of the Racial Structure of the Populations of Early Dynastic Period in Egypt, „Prace i materiały Antropologiczne” (w druku).

Typological Affinities of the Stone Head from Goum Naryin (Central Mongolia), „Central Asiatic Journal”, t. 7, 1963.

Analiza antropologiczna mezolitycznej czaszki ludzkiej ze stanowiska Grochów II, „Archeologia Polski”, t. 9, z. 1, 1964.

Zastosowanie badań antropologicznych w dziedzinie etnogenezy, „Archeologia Polski”, t. 9, z. 2, 1964.

U źródeł starożytnej cywilizacji Ameryki Środkowej, „Człowiek w czasie i przestrzeni”, t. 3, 1963.

Einige Probleme der Anthropogenese in den Arbeiten der polnischen Anthropologen, „Mitteil. Skt. Anthropol.” DDR (w druku).

Some microevolutionary changes in Wiślica, „Acta Anthropol. Univ. Comeniane Bratislava” (w druku).

The problem of microevolutionary changes in Wiślica, „Mitteil. Skt. Anthropol.” DDR (w druku).

I Comment on the Article of Brace, „Current Anthropology”, t. 3, 1964.

On Two Methods of Calculating the Racial Compositions, „Current Anthropology”, t. 3, 1964.

II Comment on the Article of Brace, „Current Anthropology”, (w druku).

Reply on Valsik's Comment, „Current Anthropology” (w druku).

Analiza antropologiczna materiału ciałopalnego z cmentarzyska okresu rzymskiego w Korzeniu, „Mat. Staroż.” (w druku).

Analiza antropologiczna ludzkich szczątków kostnych z cmentarzyska okresu rzymskiego w Brulinie, „Wiad. Arch.” (w druku).

Znaczenie cech serologicznych w antroposystematyce, „Folia Morphologica” (w druku).

The Question of Ameridian Race, „Acta VII Congr. Sc. Anthr. Ethnol.” Moskwa 1964,

Zagadnienia istoty gatunkowej człowieka, „Przegląd Antropologiczny” (w druku).

An Attempt to Formalize the Theory of Racial Classification of Man, „Homo”, Stuttgart, 1964.